

ÉJJELI ÓRJÁRAT

Színház az egész

DARIDA VERONIKA

DEMIAN JÓZSEF MAGÁVAL RAGADÓ ÉJSZAKAI KÖRTÁNCÁBAN ÉLET ÉS ÁLOM, VALÓSÁG ÉS KÉPZELET FONÓDIK ÖSSZE.

Színház az egész világ. És színész benne minden férfi és nő. Fellép s lelép; s mindenkire sok szerep vár” – erről az életünket meghatározó teatralitásról szól Josef Demian (Demian József) új filmje, mely egy színtársulat egyetlen éjszakájának története. Az 1941-ben Nagyváradon született operatőr és rendező filmes munkássága a hatvanas években indult (legismertebb rendezései: *Egy leány könnye*, *Kölyök*, *Szivárvány buborékok*), majd mivel szembekerült a rendszerrel, a nyolcvanas évek közepén elhagyta Romániát és Ausztráliában telepedett le. Ezt követően főleg dokumentumfilmeket rendezett, így a 2021-es *Éjjeli őrzár* a nyolcvanéves alkotó játékfilmes visszatérésének is tekinthető.

A filmbeli színtársulat által játszott *Őrzár* (*Rondul*, *Nightwatch*, *La Ronde*) című előadásra utalva, melynek egy körtánc jelenetét a film vége felé láthatjuk, az addigi rövid történetek valóban körbe érnek. A film első mon-

data – „Jöjjenek a színészek!” – a film végén kontextusba (vagy pontosabban: színpadra) kerül, és a színházi rendező által kimondva elismétlődik. Habár látzólag alig összefüggő epizódok során jutunk el a tényleges színházig, de addig is dramaturgiailag megszerkesztett, színpadszerűen előadott jelenetek követik egymást, váratlan fordulatokkal és megoldásokkal, gördülékeny párbeszédekkel és nagymonológokkal. Mind ezt valóban remek, román és magyar színészek közös játékában. Az általuk megjelenített kis éji történetek egyszerre profánok, groteszkek, meglepők, elgondolkodtatók, komikusak és tragikusak. Megvan bennük a schnitzleri *Körtánc* (saját korában botrányos) provokatív erotikája, ahogy Rembrandt *Éjjeli őrzár*ának enigmatikussága is. Élet és álm, valóság és képzelet összefonódik ezeken az onirikus színpadokon.

„A vágy és a halál terében”

(Manuela Häräbor és Laurențiu Damian)

Mi az, amit a filmszínházban láthatunk? Önmagát a saját férjétől megtagadó örömlányt, aki színésznőnek adja ki magát, álszereplőkkel megrendezett ünnepi vacsorát, az éjszakai vonaton egy bohóclány és egy hajléktalan találkozását, afrikai menekülteket egy éjszakára vendégül látó híres színészt, egy rendőri hatalommal való visszaélés történetét, egy bizarr betörést, egy asszisztált öngyilkosságot... A jeleneteket az ismétlődő főcímmzene (zeneszerző: Demian-Józsa Erika) választja el, miközben a kamera a kihalt város képeit mutatja. Míg nem el-

érünk a színház épületébe, ahol a még üres színpadon folyik a főpróba, nézőközönség nélkül, a másnapi bemutató előtt. Egy véletlen folytán azonban a színház öltözőit hamarabb bezárják, az épület beriaszt, és a színes jelmezbe bújt színészek hirtelen az utcán találják magukat: ezért iratok, pénz és mobiltelefon nélkül, többnyire egyedül, a körülményeknek kiszolgáltatottan indulnak haza. Valójában itt kezdődik a film története, ekkor kapunk választ a korábbi szereplők szokatlan öltözetére. A lezárás jelenti a kezdetet, minden körbe ér.

Az *Éjjeli őrzár* fő témája a színész és az általa játszott karakter közötti talányos és intim kapcsolat. A jelmezes színész nem lehet teljesen önmaga, nem tud kilépni szerepéből, ahogy nézői (az éjszakai utcákon és tereken lézengők, vagy a moziban ülők) is mást látnak benne. A színészekkel lejátszódó valódi történetek ugyanakkor radikálisan kihatnak a másnapra tervezett előadásra, valószínűleg ellehetetlenítve azt. De mindez már túlmutat azon az éjszakán, ami a film keretét jelenti, és ami minket is magába zár.

„In girum imus nocte et consumimur igni” – magyarra fordítva az ismert római palindrom jelentése (melyet egy kései filmcímében Guy Debord is felidéz): „Körbejárunk éjjel és felemész-tődünk a tűzben”. Az éjszakai térben – a vágy és a halál terében – bolyongó szereplők ezt a színpadias sorsszerűséget: az eleve elrendelt végzetet vagy a váratlan felismerésekhez vezető véletlenszerűséget képviselik.

„Mindenkinek megvan a maga éjszakája” – mondja a film színházi rendezőt alakító főszereplője, zárzó helyett. Hozzátehetjük, hogy valamennyien el is vesznek ebben az éjszakában. „Lost in the night” – olvashatjuk a stáblistán (a „Cast” helyett). És a színészek természetesen nem jönnek ki meghajolni.

ÉJJELI ÓRJÁRAT (Rondul de noapte) – magyar-román, 2020. Rendezte, írta, kép: **Demian József**. Zene: **Demian Józsa Erika**. Látvány: **Damokos Csaba**. Szereplők: **Ilinca Häränuț** (Margareta), **Mátrai László** (Matei, a rendező), **Ada Condeescu** (Cara), **Bogdán Zolt** (Sebi), **Manuela Häräbor** (Flora), **Laurențiu Damian** (A hobó), **Razvăn Vasilescu** (Bebe), **Ioachim Cioban** (Guțu), Sara **Budrala** (Carmina). Gyártó: **Mandragora & Iadasarecasa**. Forgalmazó: **Matrix Film**. 113 perc.

